

ТЕНДЕНЦІ ПОСТМОДЕРНІЗМУ У КІНЕМАТОГРАФІ ДЕНІ ВІЛЬНЕВА

Роман Костромицький

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української мови та журналістики,
Бердянський державний педагогічний університет,
E-mail: romankostromitsky@gmail.com*

Стрімкий розвиток сучасних цифрових технологій призвів до глобальних змін культурного життя. Домінування в інформаційному житті сучасника соціальних мереж засвідчує наявність естетичних моделей, що поглиблюють розмиття кордонів між високоелітарним та масовим мистецтвом, штучним та реальним, оригінальним та симулякриваним. Віртуальна реальність, соціальні мережі, ігри, кінематограф перетворюються на поле для постмодерністських експериментів. Загальновідомо, що постмодернізм виник як реакція на модернізм та його уявлення про універсальність істин та лінійність прогресу.

Основою постмодерністських практик є деконструкція традиційних уявлень про світ, мистецтво та суспільство, що виявляється у відмові від абсолютних категорій та акцентуації на категоріях відмінності та множинності. Серед основних постмодерних категорій Т.Гребенюк виділяє наступні: гра, симулякр, цитатність, інтертекстуальність, подвійне кодування, принцип нонселекції, ризома, колаж, метанаратив тощо [1, с. 15-31]. Постмодерністські твори часто характеризуються специфічною інтертекстуальністю, іронією, цитатністю та грою з жанровими формами, що відображає змінену природи сприйняття інформації в умовах технологічного прогресу.

Філософія постмодернізму являє собою критику і перегляд основоположних концепцій, сформованих в епоху Просвітництва та модернізму. Вона заперечує універсальність істини, акцентуючи увагу на суб'єктивності та контекстуальності знання. Постмодернізм відкидає метанаративи (Ж.Ф. Ліотар) – великі ідеологічні системи, що пояснюють світ, прогрес, наука чи релігія, вважаючи їх інструментами влади. Натомість він визнає рівноправність різних точок зору та культурних практик. Ключові філософи постмодернізму Жак Дерріда та Жан-Франсуа Ліотар, наголошують на важливості деконструкції – аналізу структур, що формують смисл, і виявлення прихованих суперечностей та ієрархій. Таким чином, постмодернізм не прагне єдиного пояснення, а зосереджується на розмаїтті та фрагментарності сприйняття світу.

Постмодернізм став реакцією на технологічний прогрес і зміни в суспільстві завдяки своїй здатності інтегрувати різноманітні культурні та технологічні елементи в єдину систему художнього вираження. Інформаційні технології, інтернет і цифрові медіа докорінно змінили способи сприйняття інформації та взаємодії з мистецтвом. Постмодернізм віддзеркалює цю реальність через деконструкцію традиційних меж між жанрами та форматами,

пропонуючи нову інтерпретацію поняття мистецтва та його взаємодії з повсякденністю.

Крім того, постмодернізм як явище культурної адаптації відповідає на потребу сучасної людини в розмаїтті та гнучкості. Фрагментарність як ключова характеристика постмодернізму резонує з життям в умовах постійного інформаційного потоку. Це відбивається як в естетиці, так і у філософії постмодернізму, яка прагне відмови від жорстких категорій та однозначних інтерпретацій, пропонуючи натомість багатоголосся точок зору. В цьому контексті дуже слушною є думка укладачів «Енциклопедії постмодернізму»: «...це не так стиль, як безперервний процес, процес одночасного розпаду та перетворення в межах безлічі мистецьких, культурних та інтелектуальних традицій» [2, с. 9].

Елементи постмодернізму в сучасному кінематографі відображають особливості культурного та філософського контексту постмодерністської доби, що характеризується деконструкцією традиційних канонів і переосмисленням художніх форм. Постмодернізм у кіно є не тільки набором естетичних прийомів, а й спробою поставити питання про природу мистецтва, культури та ідентичності в умовах глобалізації та цифровізації.

Однією з ключових рис постмодернізму в кіно є інтертекстуальність. Режисери активно використовують відсилання до інших творів мистецтва, літературних текстів чи фільмів, створюючи складні художні конструкції. Така практика дає змогу глядачеві інтерпретувати твір на кількох рівнях. Прикладом може слугувати творчість франко-канадського кінорежисера Дені Вільнева. Митець у своїх фільмах залучає велику кількість культурних цитат і стилізацій під різні жанри, формуючи унікальну кінематографічну мову. Фрагментарність оповіді – ще одна яскрава ознака постмодернізму. Сучасні режисери відмовляються від традиційної лінійної структури сюжету, пропонуючи нелінійну оповідь або перетин кількох паралельних сюжетних ліній. Це дає змогу режисерам підкреслювати суб'єктивність сприйняття і відносність істини. У фільмах Д. Вільнева «Прибуття» (2016), «Той, що біжить по лезу 2049» (2017) фрагментарність яскраво реалізовано на рівні сюжету та жанрової форми.

Розмивання жанрових кордонів також є рисою постмодерністського кінематографу. Д. Вільнев активно змішують елементи різних жанрових форм, руйнуючи очікування глядачів і створюючи гібридні конструкти. Жанрові експерименти режисера сприяють розширенню виразних засобів кінематографу та його сприйняттю як багатогранного мистецтва. Наприклад, фільм «Той, що біжить по лезу 2049» (2017) поєднує елементи антиутопії, драми, неонуару, трилера та фантастики, комбінуючи сюжетну динаміку з філософськими роздумами. Особливий інтерес постмодерного кінематографу до жанрової моделі антиутопії підкреслив Д. Стасюк: «... Проекти побудови кращого утопічного суспільства перестали викликати довіру, натомість виникло уявлення про зв'язок утопії та тоталітарної ідеології. Такий стан культури був сприятливим для фільмів-антиутопій, що могли демонструвати відсутність соціального прогресу в майбутньому...» [3, с. 35].

Крім того, постмодерністське кіно порушує питання про ідентичність і реальність об'єктивного світу. В добу цифровізації та глобалізації ці теми стають особливо актуальними, що яскраво простежується у фільмі «Той, хто біжить по лезу 2049» Д.Вільнева. Режисер детально досліджує межі між реальним і віртуальним, людським і штучним, актуалізуючи глибокі екзистенційні питання на прикладі пошуків власної ідентичності головним героєм фільму реплікантом Ка (Раян Гослінг).

У фільмі «Прибуття» (2016) режисер творчо переосмислює філософську концепцію вічного повернення, пов'язану із розумінням та сприйманням часу як циклічності. Ця концепція, окреслена свого часу Ф. Ніцше, припускає, що всі події повторюються в нескінченному колі, що тягне за собою переосмислення значущості кожної дії та її наслідків. У фільмі ця тема розкривається через досвід головної героїні Луїзи Бенкс, яка, завдяки контакту з інопланетними істотами, починає сприймати час нелінійно. Вона розуміє, що минуле, теперішнє і майбутнє взаємопов'язані, а події її життя не можуть бути змінені, незважаючи на їхню трагічність. Цей філософський погляд підкреслює необхідність прийняття долі та проживання кожного моменту з усвідомленням його унікальності. Вічне повернення також акцентує увагу на особистій відповідальності Луїза, знаючи майбутнє, ухвалює рішення йти назустріч болю і втратам, усвідомлюючи цінність самого процесу життя. Таким чином, філософія вічного повернення в «Прибутті» стає основою для роздумів про сенс існування і важливість прийняття неминучого.

Отже, сучасний постмодернізм – це динамічний процес, який включає різні стратегії, форми та стилі, що є реакцією на тенденції глобалізації, технологічних інновацій та соціальних змін. Через інтертекстуальність, фрагментарність, жанрову гібридність і філософську глибину режисери створюють твори, що не лише розважають, а й змушують глядачів замислитися над фундаментальними аспектами буття. Кінематограф Дені Вільнева є яскравим зразком реалізації постмодерних принципів у сучасному кіномистецтві. Серед базових постмодерних практик в його фільмах слід виділити нелінійність оповіді, стирання кордонів між реальністю та художнім вимислом, акцентування на суб'єктивності сприймання світу героями.

Режисер часто використовує стратегію створення складної (ризоматичної) системи оповіді із заплутаним переплетінням часопросторових координат та сюжетних ліній, а події передаються крізь призму особистих переживань персонажів. Такий підхід у річищі постмодернізму демонструє критичне ставлення автора до традиційних хронологічних структур та об'єктивістського підходу. У фільмах «Прибуття» (2016), «Той, що біжить по лезу 2049» (2017), «Дюна» (2021), «Дюна 2» (2024) режисер висвітлює філософські питання природи часу та його сприйняття, особистісної та суспільної ідентифікації, що дозволяє створювати цікаві, глибокі, багаторівневі твори, відкриті для множинних інтерпретацій. Яскравою складовою фільмів Д. Вільнева є майстерна робота з аудіовізуальними ефектами, що дозволяє створювати загадкову атмосферу невизначеності, амбівалентності дійсності та художньо досліджувати проблему ілюзорності і маніпулятивності реальності як штучного

конструкту. Ці особливості яскраво демонструють сутність постмодерного підходу розмиття кордонів та сумнівів в універсальності істини. Елементи постмодернізму в сучасному кінематографі слугують інструментом для осмислення складної та багатошарової реальності сучасного світу. Він продовжує залишатися важливим інструментом рефлексії сучасних культурних процесів та пропонує нові перспективи для осмислення світу в сучасних умовах розвитку культури. Водночас постмодернізм переосмислює роль автора, глядача і твору в умовах технологічної епохи. Використання інтертекстуальності, цитатності та іронії підкреслює нову форму взаємодії між твором мистецтва та аудиторією, яка стає не просто спостерігачем, а й активним співавтором смислу. Таким чином, постмодернізм виступає не тільки як культурний феномен, а й як спосіб адаптації мистецтва до світу, що стрімко змінюється.

Список використаних джерел:

1. Гребенюк Т. В. Художня культура українського постмодернізму (на матеріалі сучасної прози). Навчальний посібник з курсу “Культурологія”. Запоріжжя, 2007. 136 с.
2. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Чарлза Вінквіста та Віктора Тейлора. Переклад з англ. Віктора Шовкуна; наук. ред. Олексій Шевченко. Київ : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. 503с.
3. Стасюк Д. Постмодерн і антиутопічна кінофантастика. *Студії мистецтвознавчі*. 2017. Число 1. С. 30–36.

ЖІНКА І СУСПІЛЬСТВО В ТВОРАХ ІГОРЯ КАЧУРОВСЬКОГО ТА ЛЮКО ДАШВАР

Карина Краснощок

магістрантка кафедри

української і слов'янської філології та журналістики,

Херсонський державний університет,

E-mail: Karyna.Krasnoshchok@university.ks.ua

В історії розвитку суспільства жінки в різні періоди відігравали принципово різні ролі та посідали різні місця. Так, у давні часи жінки часто виконували важливі функції в родинному житті, забезпечуючи виховання дітей і ведення домашнього господарства. Вони були хранительками традицій, культури та знань, передаючи їх від покоління до покоління. Однак із розвитком цивілізації та встановленням патріархальних структур жінки поступово втрачали багато своїх прав і можливостей, ставши підлеглими й другорядними в чоловічому світі.

У середньовіччі жінки переважно обмежувалися домашніми обов'язками, хоча в деяких культурах вони могли мати певну автономію. У цей період